

TOMÁŠ HUBÁČEK / 16. 12. 2024

České filmy před sto lety: Děvče z hor

O vánočních svátcích 1924 uvedl Václav Kubásek do kin svůj již třetí film toho roku pod hlavičkou společnosti Pronax, melodramatické *Děvče z hor*. Mezi ním a předešlými tituly *Jindra, hraběnka Ostrovínová* a *Dvojí život* najdeme opět celou řadu podobností – však se také všechny uvedené snímky natáčely takřka současně. Přesto jde o film, který lze v Kubáskově filmografii označit za zlomový. Nejen, že jeho následující tvorba prošla stylistickou i žánrovou proměnou, ale *Děvčetem z hor* také skončila jeho plodná spolupráce se scenáristou a kameramanem Josefem Kokeislem.

Jak bylo Kubáskovým zvykem, sáhl i v tomto případě k adaptaci díla populárního spisovatele. Tím byl Bohumil Zahradník-Brodský, bývalý katolický farář a ministerský rada při Ministerstvu školství a národní osvěty, který *Děvče z hor* napsal přímo pro film a téhož roku jej poprvé vydal. Jeho košaté literární dílo přitom nemohlo být Kubáskově melodramatickému stylu bližší. Romány Zahradníka-Brodského často mívají milostnou zápletku se sociálním podtextem, do centra pozornosti staví trpící či svedené mladé ženy a vyústění příběhu má zpravidla mravoučný kontext. Není proto divu, že již v roce 1923 přistoupil Kubásek k adaptaci jeho románu *Čarovné oči*. Příběh o krásné dívce Zorce, která se díky lásce ke statkářskému synovi dostává do podezření z vraždy, těžil především z obrazově bohatého prostředí Tater a tamních krojů. Během němé éry pak byly zfilmovány další dvě předlohy Zahradníka-Brodského, obě v režii Josefa Rovenského – *Dům ztraceného štěstí* (1927) a *Životem vedla je láska* (1928).

Spletitý příběh *Děvčete z hor* využívá, podobně jako *Čarovné oči*, fotogenického přírodního prostředí, a sice Šumavy. Josef Kokeisl, který měl na starosti exteriérovou kameru, plně tohoto potenciálu využil a ve filmu se mnohokrát objeví panoramata místní krajiny (druhým kameramanem byl Václav Vích). Děj se zpočátku soustředí na

pohlednou dívku Lidušku, která je svedena amorálním adjunktem Ločákem a počne s ním dítě. Ločák se však o dceru odmítá postarat. Liduška ji dává do sirotčince a vdává se za bohatého sedláka Pakostu. Příběh se poté soustředí na představení rodin dvou dřevorubců – pracovitého Řehoříka, který vychoval poctivého syna Ondřeje, a alkoholika Vitouše. Matka Vitoušová si zoufá, že její manžel veškerý výdělek propije, a z nalezince si bere malou Jiřinu, aby za její výchovu získala příspěvek od státu. V ten okamžik se děj posouvá o několik let do budoucnosti, kdy se k Jiřině její nevlastní sourozenci s otčímem nechovají pěkně a její jedinou útěchou je láska k Ondřejovi. Na krásnou mladou Jiřinu pomýšlí i Ločák, toho času již místní fořt. Rozhodne se, že se Ondřeje zbaví a pošle jej kácet na nebezpečné místo. Pod padajícím stromem ale místo něj zahyne otec Řehořík. Řehoříková se z neštěstí roznemůže. Ondřej jí chce obstarat maso na posilňovou pytláčením, přičemž je chycen Ločákem a předán četníkům. Jiřina běží vánicí za svého milého orodovat a před umrznutím ji zachrání vdova Pakostová, která v Jiřině pozná svoji ztracenou dceru, kterou již dávno oplakala. Ločák si chce dívku odvést násilím, ale zjišťuje, že se pokoušel svést vlastní dceru. Zdrčen odchází a ve tmě se zřítí ze skály. Ondřej se v závěru šťastně shledává s Jiřinou.

Jak již bylo řečeno, *Děvče z hor* je posledním filmem, vzešlým z Kubáskovy spolupráce s Josefem Kokeislem. Pozoruhodné je, že film v sobě variuje řadu motivů, které se objevily v jejich předchozích filmech – kromě širokého využití exteriérových záběrů jde také o sledování podobných obtíží dvou generací v různých časových obdobích, čímž film nechává vzpomenout zejména na předchozí *Dvojí život*. Větší pozornost je také věnována obrazové symbolice, byť jednoduché, vzpomínané již v souvislosti s *Jindrou*, *hraběnkou Ostrovínovou*. Ločákovy úmysly s Liduškou jsou tak například naznačeny již při jejich prvním dostaveníčku, během kterého adjunkt utrhne květ a místo, aby jej dal své milé, jej rozdrtí v dlaní. Již v prvním obraze celého snímku ale nechává dvojici Kubásek nápaditě seznámit u činnosti, která jejich pozdější akt předznamenává, a sice stloukání másla. Jasně morální poselství, přítomné i v předchozích režisérovy filmech, je zde ještě umocněno povahou literární předlohy Zahradníka-Brodského. Ten ve svých dílech běžně kritizoval negativní společenské jevy (zde Vitoušův alkoholismus a z něj vyplývající zdravotní či charakterovou degeneraci jeho potomků) a coby silně věřící nabádal ke zbožnému způsobu života. I proto je v *Děvčeti z hor* patrná silnější přítomnost křesťanské ikonografie. Jako příklad uveďme scénu, v níž se morálně čistá Jiřina vydává prosit za Ondřeje na četnickou stanici a riskující svůj život pro spásu

milovaného klesá jen chvíli před smrtí umrznutím pod kovovým křížem.

Vedle těchto motivů se *Děvče z hor* opět věnuje tematice sociálních rozdílů – chudé dřevorubecké rodiny drou pod vedením nespravedlivého a záletného fořta, zatímco Jiřina přivydělává Vitoušovým tím, že vrchnosti nosí každý den z hor čerstvé jahody. Když s Ondřejem na louce vzpomíná na svoji návštěvu zámku, je divákům ukázán v retrospektivě obraz, kterého si zde povšimla na chodbě. Místo šlechticů je však na něm zamilovaný pár v honosných šatech a načesaných parukách. Svoji fantazii o životě v přepychu zakončuje Jiřina patetickým konstatováním: „Jsme oba tak chudí, Ondřeji!” Podobně expresivních frází je v melodramatu mnoho, přičemž řada jich souvisí s připomínáním významu tvrdé práce či vztahu k přírodě a kraji. Když se těsně před smrtí sedlák Pakosta, jinak okrajová postava celého dramatu, loučí se svými polnostmi, pronáší ke své ženě: „Nezpronevěř se nikdy této půdě, prosáklé potem mých otců”, načež naposledy bere do hrsti hlínu, na které dle filmu „lípí celou svou duší.”

Právě v takových momentech okázalost Kubáskovy a Kokeislovy tvorby vystupuje navenek nejvíce. Odsoudit trojici filmů, které v roce 1924 do kin uvedli, jako kýč, by

však bylo zjednodušující. Autorský tandem přistoupil k adaptaci dějově veskrze podobných děl tak, že každé z nich nabízí mírně odlišný přístup a pozoruhodným způsobem variuje žánr melodramatu. *Děvče z hor* nabízí syntézu takřka veškerých praktik, kterými Kubásek s Kokeislem v průběhu pěti společných let filmy vyprávěli, a výsledkem je funkční, rozmanité a dynamické dílo. Do hlavních rolí také tvůrci obsadili herce ze své „stáje“, se kterými natáčeli dlouhodobě – Mary Jansovou, Jana W. Speergera, Gittu d’Amaro či Františka Havla. Pro Jiřího Gsöllhofera, který se v úloze Jaroslava ve *Dvojím životě* ukázal jako skvělý prototyp oddaného milovníka, však šlo o roli poslední. Koncem roku 1924 se oženil a následně se věnoval již jen obchodnické profesi.

Jednalo se také o poslední spolupráci Kubáska s Kokeislem. Zatímco Václav Kubásek si brzy začal psát scénáře sám a spolupracovat i s dalšími produkčními společnostmi (např. Astra nebo Iris), Kokeisl se rozhodl nabyté zkušenosti zúročit vlastní režii. Po *Svatební košili* (1925), kde společně s Theodorem Pištěkem režíroval Suzanne Marwille, se věnoval především krátkým snímkům, ilustrujícím oblíbené písně Karla Hašlera (*Tulák*, 1925; *Podej štěstí prst a ono ti dá ruku*, 1925; *Neříkej hochu, že máš mne rád...*, 1926, atd.), a později i tvorbě celovečerní. Za zmínku stojí, že se svými filmy *Perníková chaloupka* (1927), *Kašpárek kouzelníkem* (1927) či *Popelka* (1929) stal prvním tuzemským dlouhodobým režisérem pohádek.

Děvče z hor (Československo, 1924), režie: Václav Kubásek, scénář: Josef Kokeisl, Václav Kubásek, kamera: Josef Kokeisl, Václav Vích, hrají: Mary Jansová, Jan W. Speerger, Gitta d’Amaro, František Havel, Karel Fiala, Jiří Gsöllhofer, Eduard Malý, Marie Hojerová a další. Pronax-Film, 76 min.

Zdroje:

Luboš Bartošek, *Dějiny československé kinematografie*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství 1979.

Jiří Hrbas, Václav Kubásek: Průkopník pokrokové linie v našem filmu. *Film a doba* 19, 1973, č. 9, s. 458–468.